

Tupakkalaki 549/2016

Uusi tupakkalaki tuli voimaan 15.8.2016. Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi. Kunta myöntää tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan hakemuksen perusteella sekä valvoo tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä markkinointi- ja esilläpitokieltoja. Kunta valvoo myös tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista sekä määrää tupakointikieltoja asuntoyhteisön hakemuksesta.

Valvira on kirjeellään 1.8.2016 ohjeistanut valvontaviranomaisia tupakkalain valvontaan liittyvistä muutoksista. Kuntaliiton yleiskirjeellä täsmennetään menettelyjä kunnassa sekä kunnan perimiä valvontamaksuja, joiden luonne on uudessa laissa osittain veroluonteinen. Uuden tupakkalain mukaisia valvontamaksuja voidaan periä 1.1.2017 alkaen. Kunnassa on syytä hyväksyä hyvissä ajoin uuden tupakkalain mukainen maksutaksa, jolloin tupakkalain aiheuttamat viranomaiskustannukset kunnalle saadaan hyvin todennäköisesti katettua täysimääräisesti perittävillä maksuilla. Kunnassa on syytä tarkistaa hallintosäännön ajantasaisuus.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Tarja Hartikainen, puhelin 050 373 8499

lakimies Minna Mättö, puhelin 050 308 1487

Toimivallan siirtäminen

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain 2 §:n mukaan kunnassa tai yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaa yksi toimielin, jolla on oltava käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Hallintosäännön toimivaltamääräysten sanamuodot on syytä tarkistaa, jotta määräykset kattavat myös uuden tupakkalain mukaiset ilmoitukset, hakemukset ja kiellot.

Ympäristöterveydenhuollosta vastaavalla toimielimellä ei ole oikeutta siirtää valvontasuunnitelman hyväksymistä koskevaa toimivaltaa alaiselleen viranhaltijalle (Tupakkalain 84 §). Muutoin tupakkalaki ei ota kantaa kunnan sisäiseen toimivaltaan eikä toimivallan siirtämiseen.

Kuntalakia sovelletaan toissijaisesti silloin, kun erityislaissa ei säädetä toimivallasta tai toimivallan siirtämisestä. Kuntalain mukaan valtuusto tekee toimivallan siirtoa koskevat ratkaisut aina hallintosäännöllä. Kuntalaki rajoittaa toimivallan siirtoa siten, että toimivaltaa hallinnollisen pakon käyttämisessä voidaan siirtää vain toimielimelle. Hallinnolliseksi pakkokeinoksi katsotaan kiellon tehostaminen uhkasakolla tai teettämisuhalla. Muilta osin toimielin voi siirtää sille määrättyä toimivaltaa edelleen alaiselleen viranhaltijalle, mikäli valtuusto on antanut hallintosäännössä toimielimelle oikeuden toimivallan edelleen siirtämiseen. Se, jolle toimivaltaa on edelleen siirretty, ei voi enää siirtää toimivaltaa edelleen.

Kun hallintosäännössä annetaan ympäristöterveydenhuollosta vastaavalle toimielimelle oikeus toimivallan edelleen siirtämiseen, jää toimielimen päätettäväksi, miten toimivaltaa lupien ja kieltopäätösten osalta halutaan siirtää viranhaltijalle. Uutena tupakkalakiin tuli kunnan määräämä tupakointikielto asuntoyhteisöön. Kielto on määrättävä asuntoyhteisön hakemuksesta, jos edellytykset täyttyvät. Tupakointikiellon määrääminen voidaan katsoa olevan osa tupakkalain mukaista valvontaa, jossa päätösvaltaa voidaan delegoida viranhaltijalle. Jo myönnetyn Ilmoitusten käsittely ja vastaanottoilmoituksen lähettäminen eivät sinänsä sisällä valituskeinojen päätösten tekemistä, mutta selkeyden vuoksi toimivalta näidenkin ilmoitusten käsittelyyn (48 § ja 50 §) osalta voidaan siirtää viranhaltijalle. Myyntiluvan peruuttaminen on viranomaistoimena jyrkempi kuin lupahakemuksen hylkääminen, joten myyntiluvan peruuttaminen on käsiteltävä toimielimessä.

Tupakkalain mukaiset maksut

Kunnassa tulee hyväksyä uuden tupakkalain mukainen taksa, joka voi olla myös osa ympäristöterveydenhuollon maksutaksaa. Tupakkalaissa peritään kahdentyyppisiä maksuja. Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä peritään kustannukset kattavia käsittelymaksuja. Myyntiluvan valvonnasta peritään veroluonteinen myyntipistekohtainen valvontamaksu, jolta ei edellytetä kustannusvastaavuutta. Tupakointikieltojen suunnitelmallisesta valvonnasta tai tupakointikieltojen rikkomisesta tehtyjen ilmoitusten perusteella tehtävästä valvonnasta ei peritä erikseen maksua.

Maksujen yleisistä perusteista päättää kunnassa valtuusto. Valtuusto voi talousarvion käsittelyn yhteydessä todeta, että näitä ympäristöterveydenhuollon kustannuksia tullaan käyttämään ympäristöterveydenhuollosta perittävien maksujen perusteena. Valtuusto voi siirtää toimivaltaa maksujen yksityiskohtaisesta hinnoittelusta ja taksasta alemmalle viranomaiselle. Johtosääntö määrää sen, kuka hyväksyy maksuja koskevan taksan.

Kustannusvastaavien maksujen määräytymisen perusteena käytetään samoja kustannuksia, joita käytetään ympäristöterveydenhuollon valvontamaksuja määriteltäessä. Koska ympäristöterveydenhuollon henkilöstö tekee useiden eri lakien mukaisia lupa- ja valvontatehtäviä, on tarkoituksenmukaista määrittää ympäristöterveydenhuollon viranomaistoiminnalle tuntihinta, joka on aina sama, riippumatta siitä, kuka viranhaltija tarkastuksen tekee ja minkä lain mukaisesti valvontaa tehdään.

Taksassa on syytä mainita, että lupien ja ilmoitusten käsittelymaksu määräytyy ilmoitusten osalta käsittelypäivänä voimassa olevan taksan perusteella ja päätöksen antamispäivämääränä voimassa olevan taksan perusteella päätösten osalta.

Maksut hakemusten ja -ilmoitusten käsittelystä (TupL 90 §)

Kunta voi periä maksun myyntilupien - ja ilmoitusten käsittelystä sekä asuntoyhteisön tupakointikieltohakemuksen käsittelystä.

”Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen maksun:

- 1) 44 §:ssä tarkoitettua vähittäismyyntilupaa koskevan hakemuksen käsittelystä;
- 2) 48 §:ssä tarkoitetun nikotiininesteen vähittäismyyntiä koskevan ilmoituksen käsittelystä;
- 3) 50 §:ssä tarkoitetun tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä;
- 4) 79 §:ssä tarkoitetun tupakointikieltoa koskevan hakemuksen käsittelystä.

Kunnan on määrättävä 1 momentissa tarkoitetuista suoritteistaan perimänsä maksut siten, että ne vastaavat määrältään enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kokonaiskustannuksia.”

Näiltä maksuilta edellytetään kustannusvastaavuutta. Mikäli asuntoyhteisön tupakointikieltohakemuksen käsittelyn yhteydessä tarvitaan viranomaisen kuulemista, tulee kuulemiskustannukset sisällyttää ilmoituksen käsittelystä perittävään maksuun.

Lakiuudistuksessa tupakointikiellot laajenivat, mutta tupakointikieltojen valvonnasta eikä suunnitelmallisesta valvonnasta peritä jatkossa erillistä maksua.

Tupakkalain valvontamaksut (TupL 91 §)

Myyntilupien vuotuisesta valvonnasta perittävät valvontamaksut ovat selkeästi veroluonteisia, eikä niiltä edellytetä kustannusvastaavuutta.

”Kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisen, myyntipistekohtaisen valvontamaksun siltä, jolla on 44 §:ssä tarkoitettu tai vanhan tupakkalain nojalla myönnetty vähittäismyyntilupa, sekä siltä, joka on tehnyt tämän lain 50 §:ssä tarkoitetun tukkumyynti-ilmoituksen.

Valvontamaksu on enintään 500 euroa myyntipistettä kohden. Jos toimija kuitenkin on 46 §:n 1 momentin 2 kohdan tai 50 §:n 1 momentin mukaisesti ilmoittanut sekä tupakkatuotteiden että nikotiininesteiden vähittäis- tai tukkumyynnistä taikka on tehnyt 48 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen nikotiininesteiden vähittäismyynnistä, valvontamaksu peritään enintään kaksinkertaisena.

Kunta perii 1 päivänä tammikuuta voimassa olevista vähittäismyyntiluvista ja tukkumyynti-ilmoituksen perusteella harjoitettavasta toiminnasta valvontamaksun kyseiseltä vuodelta. Jos vähittäismyyntilupa myönnetään tai tukkumyynti-ilmoitus tehdään kesken vuoden tai toimintaa harjoitetaan vuotta lyhyemmän ajan, kunta voi periä toiminnan kestoon suhteutetun valvontamaksun.”

Kuntaliitto suosittaa kuntia päivittämään taksat uuden lain mukaisesti ja perimään lain mahdollistamat maksut 500 €/myyntipiste tupakka ja 500 €/myyntipiste nikotiinineste. Uuden tupakkalain mukaisia valvontamaksuja voidaan periä 1.1.2017 alkaen.

Kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan myyntipisteiden valvonnasta perittävällä vuotuisella valvontamaksulla, jonka ei tarvitse vastata varsinaisesta myynnin valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Myyjä voi itse vaikuttaa perittävän maksun suuruuteen myyntipisteidensä määrällä. On silti oletettavaa, että valvontamaksut nousisivat huomattavasti nykyisestä, minkä vuoksi suurissa myyntipaikoissa myyntipisteiden määrää saatetaan vähentää ja pienet myyntipaikat saattavat lopettaa kokonaan tupakkatuotteiden myynnin. Tupakoinnin vähentämistä edistävät toimenpiteet parantavat kansantalouden tuottavuutta, edistävät kansanterveyttä sekä helpottavat menorasitusta erityisesti terveydenhuollon palveluiden osalta. Suurin osa kunnista on julistautunut savuttomiksi.

Taksapäätöksestä on syytä tiedottaa etukäteen toimijoita, jotta nämä ovat tietoisia 1.1.2017 voimassa olevasta myyntiluvasta perittävästä maksusta. Vähittäismyyntiluvan hakijan on ilmoitettava kunnalle myynnin lopettamisesta, jolloin viranomainen voi poistaa tupakanmyyjän myyntiluparekisteristä ja lopettaa vuosimaksun perimisen.

Myyntiluvan valvontamaksu peritään kaikista vuoden alussa voimassa olevista luvista. Mikäli etukäteen on tiedossa, että toimintaa harjoitetaan vuotta lyhyemmän ajan, kunta voi periä toiminnan keston suhteutetun valvontamaksun. Tämän tulee käydä ilmi taksasta. Lainsäädännöstä ei tule velvoitetta palauttaa jo perittyä maksua, mikäli toiminta lopetetaan kesken vuoden. Kuntiin ei sovelleta maksuperustelakia, maksulta ei edellytetä kustannusvastavuutta, eikä maksu ole myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksu.

Tupakkalaissa säädetty maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia ja niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007). Jos maksu viivästyy, sille on maksettava korkolain mukainen viivästyskorko. Eräpäivä voi olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua tehdystä suoritteesta. Viivästyskoron sijasta viranomainen voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jää tätä pienemmäksi.

Taksan hyväksymispäätökseen haetaan muutosta kuntalain mukaan ja kunnassa hyväksytyn taksan perusteella peritystä maksusta toimija voi tehdä perustevalituksen hallinto-oikeudelle. Taksa on oltava saatavilla yleisessä tietoverkossa (Kuntalaki 109 §, voimaan 1.6.2017).

SUOMEN KUNTALIITTO

Timo Reina
varatoimitusjohtaja

Ritva Laine
johtaja, alueet ja yhdyskunnat